

Visio dei nubilari & enigmatica / & comi-
 taf quilibet alia cuiuscumque reuisione. sicut
 color visioni. comes est visio lucis seu lumi-
 nis / ita nihil videre possum / nisi per irra-
 diationem diuini luminis directe vel obliq
 abfolute vel puse / se monstrantis.

Visio dei nubilari & enigmatica / habet
 certissime & securissime p fide mediatoris di
 & hoim poti⁹ q⁹ p phisicale studiū / habetur
 etiā p viā abnegationis mō q̄ tradit a Dio
 nyfio. quē ob hoc vocat tenebras atq⁹ cali-
 ginē. q⁹ fit p priuationē sicut tenebra pua-
 tionē lucis dicit. **V**isio dei q̄ noiri pōt
 anagogica p amoris oculū / facili⁹ obtinet
 in via q̄ visio specularis sincera. quā nec
 opret pcessisse nec comitē eē i mystica visio-
 ne / sic nec intuitiua visionē / sicut canis ce-
 cus odorat predam suā. **V**isio dei ana-
 gogica / hētur p theologia mysticā / docentē
 ignotis ignote p iūgi sub diuina caligine /
 q̄uis sine corpe a fatalitate / dū amor irrat
 vbi cognitio foris stat / sufficit oculo amo-
 ris q⁹ oculus cognitōnis mōstrauerit ei di-
 lectū suū etiā sub enigmate fidei seu puse /
 q̄ posuit tenebras latibulū suū / qd̄ subin-
 trās amor dicit. Et nō illuminatio mea in
 delicijs meis. **V**isio dei qualiscumq⁹
 non sufficit viatoribus ad glorie consecu-
 tionē. s; necessaria magis est diuinorū im-
 pletio mandatorū / qui enim dicit se nosse
 deū & mandata eius non custodit mendax
 est / q̄ aut sic fecerit & docuerit hoīes / hic ma-
 gnus vocabit in regno celoz / vbi visio / et
 tota merces / & gaudium plenum.

¶ Finit.

Tractatus eiusde

de remedijs contra pusillanimitatem / scrupulositatem. deceptorias inimici cōsolatō-
 nes. & subtiles eius tentationes qui nō nul-
 lis violēt gallice ab ipō primū conscriptus
 & ab alio in latinū translatus

Qui pusillanimis est & pau-
 dus / cauere sibi d; a nimio
 timore. Si enī cor suū & na-
 turalia seq̄tur / ad desperatio-
 nem vel nimiam mentis deie-
 ctionem pueniet. Timor est vtilis durior
 dissolutis a cremis. quia timor terret et
 custodit. Timoratis vero atq⁹ puidis / si
 accedat timor / ad peccatum eos adducet.
 Unde cōuertere se debēt magis ad conso-
 latoria & dulciā q̄ ad contraria. Contrari

is enim: contraria curantur / frigida calidis
 temperantur / & calida frigidis. Stult⁹ ve-
 ro esset qui calorem calori & frigus frigori
 adijceret. Ortus irrigatur siccitatis tempo-
 re / sed satis complutus non amplius irri-
 gatur. Qui vero scit excolere ortū suū. ipe-
 ritus est si nesciat excolere animā suā. Ani-
 ma enim plus q̄ ortus immo plus etiā q̄
 corpus. Unde p regula generali habendū
 est. vt in quacumq⁹ tentatione de qua im-
 pugnamur semper contraria obijciamus.
 Sic enī conquesti sūt demones de quodā
 monacho q⁹ ipso p uideret / quia cū ipsi
 eum vellēt extollere / ipe se depmebat. & cū
 eū in desperationē niterent ipellere. ipe ad
 spez se erigebat. **A**liq⁹ p cordis pusillani-
 mitatē putāt se despere cū nō desprāt. s; iūte
 enim mor⁹ desperatiōis p pusillanimitatē
 cordis. & hūc sensum putāt p sensum. Sed
 q̄stuncūq⁹ sentiāt / etiā si quasi operiantur
 hac tentatione. q̄dū ratio contradicit nec
 consentit. hi tales charitatē nō amittūt.
Ignis qui in die ardet / in nocte operiri so-
 let cineribus a quibus ita extinguitur / vt
 tamen mane alterius diei scintilla aliqua
 inueniatur. que scintilla dum queritur / li-
 cet lateat / nihilominus tamen ibidem in-
 uenitur & de eadem modica scintilla tā ve-
 hemens ignis reparatur sicut prius. Ita
 de scintilla caritatis / que q̄stuncūq⁹ operia-
 tur tentationibus / si intentio hec maneat
 in ipsa vt adhereat deo / & nullatenus con-
 sentire velit alicui mortali peccato / viuus
 remanet secure ipse ignis caritatis / q̄ po-
 stea tam magn⁹ erit vt pus. **E**xemplū
 aliud non dissonum a proposito de pug-
 le in duello / qui q̄stuncūq⁹ deiciatur et
 percutiatur / non reputatur victus nisi cō-
 sentiat dicendo. Reddo me victum. Sic
 nec spiritus hominis vincitur a diabolo /
 nisi consensus voluntatis adueniat. **A**la-
 mandumq⁹ est in huiusmodi tentationib;
 conflictu. Domine deus meus fac mihi
 scdm iudicium & affectum rationis / & non
 scdm illud quod in sensualitate versatur.
Similiter dico de omni tentatione. Non
 enim iudicatur homo scdm sensum vel sen-
 timentum carnis / sed scdm sensum ratio-
 nis & voluntatem anime.
Duplex enim voluntas est in homine
 siue duplex lex sicut dicit apostolus. lex car-
 nis scilicet & lex spiritus. Unde & idē apo-
 stolus dicit se cōcupiscere scdm legē carnis

De remediis

et carnaliter delectari contra spiritus voluntatem. sed quia illud quod concupiscebat nolebat et contra voluntatem hoc faciebat immo ut magis proprie loquar non faciebat illud sed magis patiebatur / ideo dicebat. **E**go non operor illud sed quod habitat in me peccatum. itaque quicumque tentatur carnali concupiscentia. desperatione. ira. rancore. invidia. aut alio quocumque peccato quod ratio tua non vult huiusmodi / sed ut potest reluctatur / et libenter exonerari vellet ab impugnatione et pestifera. non tu agis illud sed magis videris pati / unde nec iudicaberis secundum huiusmodi peccati sensum / sed secundum rationis et voluntatis consensum. **S**i ille aduenit iudicandum te scias. **E**t quid mirum si duplex in homine reperitur voluntas quarum vellet una altera quodammodo nolit. cum et in ipso redemptore nostro duplicem fuisse quoque voluntatem. unam qua voluit calicem passionis a se transferri. et aliam qua iuxta dei patris voluntatem voluit pati / videatur. itaque pro ut non te deticiat voluntas sensualitatis adbereat fideliter deo voluntas spiritus et rationis in te / et non timebis

Tene super hoc exemplum mulieris ne quibus quam nunc cogere ad hoc valuit vir suus ut taceret. nam cum proiecta in scenum sive ueluturum / et quasi tota inde cooperta et conclusa / inquireretur a viro an non adhuc sileret. **C**onuersa ad eum voce procaci / protulit poterat / respondit. **N**on adhuc sileo. ita ergo et tu cum totus inuolutus luto fueris tentationum. noli cedere / neque victum te reddere / sed corde et ore clama contra impugnantes te temptationes. et dic **A**dhuc non sileo / ab adherendo domino deo meo. **E**t retinebis innocentiam / sicut mala illa mulier retinuit suam nequiciam

Audi adhuc amplius consolatorium et verbum. **Q**uicumque peccato tentaris pro alijs actius tanto si legitime certaueris coronaberis a deo gloriosius. **E**t tentatus habebis premium duplex / ubi non tentatus premium es habiturus simplex. **E**t quanto plus sentis alicuius peccati fatigandem. tanto amplius si non consentias consequeris inde peccatorum tuorum purgationem. **E**t quia in huiusmodi conflictu / cum quis tentatur / contingit ut plura committantur venialia. **I**ta etiam e contrario / contingit secundum doctores communiter / ut pena illa quam

sustinet in resistendo / debeat penam venialibus debitam ex una parte / et ex alia parte creseat meritum propter pugnam contra vitia et laborem pro virtutibus

Sicut igitur iuxta premissa / sensus peccati seu tentationis ad peccatum / homini non nocet ad salutem. nec a caritate dei se parat quod diu sensus non concurret. **I**ta quoque ex simili sensus deuotionis seu sentimentum spiritualis dulcedinis et consolationis / non assecurat hominem ipsum fore in statu gratie gratum facientis. **N**ec reddit eius perfectior em ex hoc alius / neque deuotionis gratia huiusmodi sublata / eundem reprobaturum a deo iudicat / nec etiam imperfectior ceteris facere preualet. pares quippe esse possunt in caritate coram deo. et ille qui spirituali consolatione perfunditur / et ille qui ea priuatur. immo si diligenter pensetur / magis periclitari poterit qui deuotionis dulcedine fruatur / quam is cui hec denegatur. **R**atio quia si consolatione huiusmodi fungens de gratia tali confidat / et sui imperfectum exinde considerare negligat / sua deuotione erit deo potius remotior quam propter quod / propter suam presumptionem et fastuam confidentiam. **A**ridus vero et spiritualis dulcedinis vacuus attamen pro deuotione laborans / et id quod in se est facit licet corde quasi frigido / et spiritu tepido / debitum suum deo soluens / cum sui ipsius vilificatione / et diuine miserationis magnificatione poterit propter sui humiliationem deo multo fore acceptior / et pro alio in mercedi statu maior. dum modo tamen conetur non negligere quod in se est / sed pro gratia consolationis labor et sine fictione. **S**ed at ergo necesse est iste aridus iuxta viam et mendicet a domino **J**esu transire lumen gratie. **E**t quibus turba malarum cogitationum importune instet ut taceat / ipse nihilominus multo magis clamet / et succlamet donec lumen a domino recipiat **E**t si sic lumen gratie a christo humiliter mendicando tandem recipere meruerit. non dubium quin magis meritoque quam si sponte et sine laborum certamine quasi inuenisset. **S**i tamen in humilitate perseverans eius gratiarum actione recognouerit / non suis meritis nec precibus aridis. sed mera dei ex bonitate gratiam consolationis collatam gratias. **Q**uatio anime talis non est pura sed dura. et quibus non dulcis tamen exitus. unde

ceteris paribus ipsa apud deum tantū ob-
tinere poterit sua dura fortitudine / q̄ntum
alteri oratio sua deuota dulcedie . put in-
nuere videtur beatus Bernardus super il-
lud psalmiste. Delectare in domino ⁊ da-
bit tibi petitiones cordis tui. Non est in-
quit hoc dictum de affectu. sed de exercitio
Ille enī bene hec implet / qui delectari co-
natur / etsi non pertingit ad hoc vt delectetur
⁊ viribus hoc agit / quod ille qui delectationem
hanc percepit. Nō ergo incaute quis sequatur
huiusmodi dulcedinum sentimenta. ⁊ sensibiles
in orationibus suis consolationes. nec presumat
se scdm talia a deo exaudiendum. sed magis scdm
rationis sue ⁊ voluntatis iudicium / quod deus
potius pensat. maneatq; in illis terminis
/ scilicet q̄ iuxta diuinum promissus accepturus
quandoq; indubie erit / id quod postulat.
vel aliud quod vtili diuina prouidentia
eidez fore cognouerit / si fideliter in oratione
sua sine hesitatione de dei pietate perseueret.
Addendum hic videtur non incongrue q̄
nonnunq; simplicibus deuotioni vacare querentibus
/ huiusmodi spiritualium consolationum subtractio
fit vtilior q̄ concessio. maxime eis qui nō
dum exercitatos habent sensus ad discretionem
boni ⁊ mali. nec aduertere norunt quomodo
per sepe angelus tenebrarū trāsferre se solet
in angelum lucis / vt decipiat.
Pro qua clarius intelligendo sciendum q̄
anima rationalis que essentialiter indiuisibilis
est / duobus modis suas exercet operationes.
Aliquas videlicet sine organis seu instrumentis
corporeis saltem immediatis. Et aliquas cum
huiusmodi corporeis organis. Et scdm hoc diuidi
consuevit potentialiter in partem superiores que
etiam mens vel spiritus dicitur. Et in partem
inferiorem que sensualitas nominatur. Prima
autem portio anime in tribus consistit potentis
/ scilicet intellectu seu ratione / voluntate ⁊
intellectuali memoria. In quibus illa summa
maiestas. gloriosissima trinitas. scdm cōmuniter
loquentes creauit hominem ad imaginem ⁊ similitudinem
suam. Secunda vero anime portio consistit in
potentis sensituis. tam exterioribus q̄ interioribus
⁊ appetitibus sensituis. scilicet irascibili ⁊ concupiscibili
Iuxta itaq; premissa / notandum q̄ quilibet

spiritus de sui natura nisi diuinitus p-
bibeatur / cuilibet illabi potest corpori. et
circa ipsum siue in ipso operari. hoc enim
priuilegium inditum est nature spirituali /
supra naturam corpoream. Unde sequitur
q̄ angelus bonus vel malus potest operari
in nostris sensibus ⁊ sensituis appetitibus /
eo q̄ sint corporei propter organa. **A**n
tamē spiritus creatus / nō potest illabi alteri
spiritui / quia sicut in corporalibus impossibile
est fieri penetrationem dimensionum iuxta
philosophos / sic ⁊ in spiritualibus impossibile
est fieri illapsus spirituum iuxta theologos.
Et hoc est quod dicit Augustinus in de fide ad
Petru vbi inquit Singulis spiritibus inest
terminus quo a seinuicem distinguuntur. ⁊ vnus
in alio nō est. **E**t isto sequitur q̄ diabolus nō
potest intrare partes anime superiorē / siue
ipsius anime essentialiter. Pater. quia anima
est spiritus indiuisibilis ⁊ c. Et per consequens
etiam non potest immediate in ipsam operari
/ cum omnis operatio fieri habeat per contactum.
Et hoc est quod venerabilis vult Beda Actū. v. super illo
loco vbi Petrus ait Anania / cur sathanas
tentat cor tuum ⁊ c. Dicit enim sic. Notandum
q̄ mentem hominis iuxta substantiam nihil
implere potest nisi creatrix trinitas ⁊ c.
His itaq; premissis bene consideratis.
poterit faciliter attendi / q̄ntis periculis ex-
positi sum⁹ / ⁊ q̄ diuersimode nob̄ illudere
possunt spiritus nequam / etiam simulata
specie boni. vt finaliter nos decipiant incautos
⁊ ad mala perducant. vt beatus Augustinus
in de ciuitate dei in diuersis locis ⁊ maxime
xviii. ⁊ xxi. libris clare ostendit. Possunt
namq; vt tactum est sensibus nostris illudere.
possunt etiam immittere diuersa fantasmata.
quibus si sensualiter delectabilia fuerint
/ alluciant ⁊ inclinent appetitum nostrum
ad illicita. vel quibus si tristitia fuerit
/ appetitum nostrum deterrendo a bono retrahant.
⁊ propter difficultates experimentaliter
immissas. impediant totaliter ita vt a bono
inchoato vel inchoando penitus propter
sensibiles grauitates desistamus. Rursum
quoq; immutare possunt nostrum appetitum
sensituum p̄ hoc / quod aliquam facere
valent immutationem circa eius organum.
Sic namq; volentes deo non prohibente
aliquē incitare

De remediis

ad libidinē/possunt causare circa renes ali
asq; corpis partes, ubi libido sedes tenet/ali
quā vehementē calefactionē. Et volentes
in aliq; puocare virtutē irascibilē, possunt
deo pmittente pcurare ebullitionē sangui
nis ei⁹ circa cor &c. Sicq; mirabiliter de
fame, siti, somnolētia, & alijs humanis pas
sionib; appetitus sensitivi intelligat/ qua
rū oim passionū causas diabolus nō igno
rat, ppter nature sue subtilitatē. Licet nāq;
a grā ceciderit naturalia tū non amittit.

¶ Et sic angelus malus hmoi cās passio
nū admonere in hoie pōt. Ita quoq; ange
lus bonus, easdem amouere pualet, vt ho
minē a tentatione liberet/immo credo qd
angelus malus eas possit deo permitten
te, & angelo bono nō resistente/in homine
remouere, dūmodo speret p hoc hoiem pe
riculosius posse decipere, atq; ad peiora ma
la pducere, put qñq; compitū est. **¶** Pōt eti
am spūs malign⁹ naturā nostrā corporeaz
& totā anime portionē inferioē/multa trā
quillitate fouere, & eam delectare gaudijs,
& apparere voluptate/siue ficta & sophisti
ca dulcedine/ qbus hō incautus, & spūaliū
fallaciaz inceptus, ad tantū allici poterit/
vt etiam tandē in vitib; animel upioribus
multum inde gauderet/ & magna qñ in toto
homie consolatiōne pfruatur, ita q; homo
vix credere possit aliud quin a deo foret tā
ta suauitas, cuz tamē certissime qñq; sit ab
humani generis inimico. Qui hanc cau
sare tentat nōnunq; vt hoiem p hoc in sup
biam erigat, nonnūq; vero vt hoiem per
indiscretionē & abusionem huius decepto
rie psolationis in vesaniā aliāq; mala fina
liē deiciat. **¶** Diligent tū pcedū q; spūs
malus nō p̄t imediate tentare hoiem in p
te aie superiori, cum sibi nō illabit put su
pra tactus est, quāuis possit mediate. Nō
tunc fit/cum intellectus seu ratio incaute
consentit fantasmatib; illis, q; sibi illusus
sēsus repñtat, nō debite, s. abstrahēdo/ eli
ciendo/aut discurredo. Item pōt id fieri, p
pter vehemētē passionē appetit⁹ sensitī
ui, q; passio sepe iudiciū rōnis puertere so
let. **¶** Similiter pōt ipā voluntas in hoie
tētari mediate, Et h̄ fit cū rō p̄ erroneū suū
iudiciū de q; tactū est/ ipam voluntatē mo
uet/ vel cū caro fortiter tentata/ q; sp̄ tū cū
piscit aduersus spūm, ipam voluntatē tam
diu stimulat, quousq; eā sibi inclināt. Sic

enī fm sc̄m Jacobū, vnusq;sq; tēra a deus
piscētia sua, abstract⁹ & illect⁹. **¶** Nec licet
aliq;liter p excessum, nō tū inutilit vt appa
ret ad ppositū dicta sint, p detegēdo fallaci
as & picula, q; inceptis ptingere possent cir
ca spūales dulcedies in orōnib; & medita
tiōib; suis/ p angelū sarhaue trāfigurantē
se in āgelū bonū, nisi caute & discrete se ha
buerint in suis sententijs, & sensu pcepti
bilib; psolationib;. **¶** Et pmissis etiā facile
elici poterit psideratio, quō hoies in capiti
bus suis debilitati, aut alias in naturalib;
suis lesi, & indispositi, seu ex cōplexiōis ma
licia ad aliq; vitia fortiter & spēaliter p̄cete
ris inclinati/ q; cōiter passionati dñr/ p̄nt ci
tius, facilius & multiplici⁹, q; alij bñ dispo
siti & bñ pplexionati, seu bñ educati ab ini
mico illudi, verari, decipi, & picitari, ppter
organoz suoz indispositionē/ deo pmittē
te. Quib; psulendū est, vt ptra inuisibilis
hostis insidias/ deū & sc̄os sepe inuocent/
ppriū sensum nō sequant; alios psulat & co
rū psilijs acq̄descant; nimietate exercitioz
tam corpaliū q; spūaliū seipos nō grauet,
Occasiones pctōz q̄sum poterūt fugiant
ptra passiones suas viriliter laborēt, & nul
lo modo locū eis dent neq; eis cedant, nāq;
si semel itez & itez passioib; suis cesserint
deueniēt paulatim ad h̄, vt cum eis resiste
re volēt, difficulter aut minimē id poterūt
Ex quo vsus seu psuetudo est quasi altera
natura. **¶** Et vt reuertamur ad h̄ vnde ser
mo sumpsit exordii, vix ad pusillanimita
tē, nō qdem amplectendā, sed oimode fu
giendā, sumam⁹ de ipa exemplū ad ppositū
Sit quis naturaliter timidus/ & in natu
ralib; quibsdā defectuosus, huic si coram
multitudine q̄ppiam agendū incubuerit,
poterit facillime spūs neq; (do id ad pbarō
nē & exercitacionē huius pmittente) passio
nē timoris in tali ad tantū intentare, cū na
turaliū defectuū eius adiu mēto/ vt qñ tot⁹
stupefiat/ visusq; & auditus vsū qñ inter
mittat, immo & sensu tactus, qñ intercepto
per totū corpus spasma incurrat, & frigido
quodā psusus sudore, velut amēs in terrā
cadat. Quē admodum exptientia in nonnū
lis docuit, Qui grauissime passioni timo
ris, semel aut bis expti, si is de quo loq̄mur
cesserit, & iuxta supra datū psiliū se viriliter
ppter comptam difficultatē & presumptam
confusionē eidez nō opposuerit/ deueniet

ad tantam indubie pusillanimitatemque vir aut nunquam curabitur / imo videbitur sibi quoniam fantastice et diabolo illudente, quod potius vellet mortem subire quam tali operi ubi tantam expectat difficultatem, atque intendere. **C**onsonat huic exemplo nostro illud phisicorum de non nullis semel graviter et quasi usque ad mortem vulneratis. Qui ut aiunt, si sanguinem postmodum viderit / aut fortiter de sanguine fantasauerint, sine copiam facillime et spasma patient, propter id quod prius expectati sunt incommodum et piculum. **S**ed te deamus modo ad deuorum et aridorum comparationem, unde propter deceptorias consolationes manifestandas digressi sumus. **N**otandum quod put aliquantulum superius tactum est. **A**ridus nonnunquam in statu est tutiori, quam deuotus hac ratione. **S**int namque duo quod unus scilicet deuotionis dulcedie fruens maiorem habeat confidentiam. **A**lter scilicet eadem carens dulcedine minoris confidentiam teneat. **D**aud dubium quin possit contingere quod is qui plus confidit / periclitatur facilius, et sit inferior / quia eius confidentia ex ignorantia sui ipsius procedit / cum nesciat ad quantum teneatur coram districto iudice. **A**lter vero minus confidens non facile decipiatur, et sit tutiori statu quia eius trepidatio est ex sui discussione sedula / et cogitatione proprie infirmitatis et imperfectiois sue. **I**deoque quantum hic per humilitatem timet et trepidat / tantum dei ante iudicium securior astat, quia diiudicauit et discussit se ipsum. **I**ta est quandoque confidentia non bona et timor securior deoque propinquior. **H**inc est quod quidam patrum aiebat, nullam peiorem passionem fore quam nimiam confidentiam, tam erga deum quam erga proximum. **N**am generat communiter contemptum et debitam negligit reuerentiam, tam quod ad deum quam quo ad proximum habendam, et in vanitate et superbia sepius terminatur. **N**onnunquam etiam contingit / ut is qui conatur habere delectationes spirituales, expendat ob hoc quasi totum tempus / quo tamen utiliora sibi et proximo magis quam grata deo non tantum possit sed et iniuncto et sancte forsitan obedientie debito deberet agere / et tandem cum adeptus fuerit quod quesitum, male custodit dimittens ilico mentem suam ad aliam in pertinencia euagari, aut vertens se sine necessitate ad aliam, quasi diceret, **E**t si non verbo tamen factum. **I**am quod cupiui teneo / dicta

meam modo bene compleui, bene scio, securus sum. **A**ttamen nescit miser / aut se nescire dissimulat, quod id quod accepit cadit sub gratia gratis data, et potest stare cum peccato. **U**nde potest adhuc omnia sua peccata manere super eum, quod is cui multum donatum est, multum etiam in iudicio requiratur ab eo pro ratione reddenda. **E**t rursum cum prorem gratiam consolationis quasi nihilipendendo abiecerit / reuertetur ad deum in istas pro alia accipienda, quam sibi placuerit, quasi dignum sit ut deus ad eius beneplacitum semper sit paratus, donec etiam sibi iuste quicquid et quodcumque postulauerit. **N**ec est illa una presumptio fatua mala, et piculosa confidentia, que nonnullos se deuotos putantes possidet. **S**ed non sic est de illo, qui auxilium diuinum tantum, et non dulcedines que rit pro suis necessitatibus, et ad resistendum temptationibus, qui querit peccatorum suorum remissionem, non spiritalem consolationem, que puram que rit dei misericordiam, non singularem suauitatis gratiam, qui iuxta dei beneplacitum cum labore et dolore, eidem seruit, nec consolationes hic, sed in futuro requirit, et si qua consolatio offeratur / eam cum timore et humili gratiarum actione suscipit, et cum recedit, non tristior inde / neque ad seruiendum deo segnior fit. **N**am iste salutem suam operatur cum timore, prior quasi cum timore. **I**ste in veritate, post in vanitate. **I**ste fideliter, alter fallaciter. **H**ic propter quasi stipendium militat deo, alii nisi mercedem a deo hic recipiat consolationis, militare renouit. **S**olet etiam pusillanimes reddere non nunquam deuotioni intendentes / nimia scrupulositas conscie, que utique uero est bona / ut potest cum de venialibus et leuibus peccatis sine quibus ista vita vir aut nullatenus transigi potest, et pene de omni actione sua continuat, que si sibi format conscientiam, plus homini ponderas lance iusticie quam diuine misericordie, et hoc presertim ultra debitum, ac si sua iusticia tantum, et non dei misericordia potius saluandus sit. **U**nde contingere potest, nisi huiusmodi scrupulos inordinatos deponat, ut id quod prius non erat peccatum, ex se fiat peccatum et scrupulo conscientie, quicquid enim contra conscientiam est, peccatum est. **N**ec potest huiusmodi gratiam percipere, que de mortali ubi mortale non est, format sibi scrupulum conscientie. **N**on est auctor gratie deus habitare vult in tali conscientia iniqua et turbida, que prope cum deo scriptum sit, **I**n pace factus est locus eius.

remedia prescise contraria solliciti. Si quis est scrupulosus in conscientia nimis leuiter studeat cordis libertati. Si quis iracundus et uehemens et commouetur facilliter. fugiat occasionem ire et quasi cum uolentia intendat mentis tranquillitati et mansuetudini. Notus namque maioris iuxta philosophorum sententiam expellunt minores. Si quis impatiens ad queuis aduersa: exemplum patrum et maxime christi et martyrum animo sepe reuoluat. Si quis nimis zelosus etiam in causa iusticie et per impetum spiritus nimis efferatur. zelum cum modestia temperet. Et quod etiam ipse in multis offendit recogitet/ quodque districtum iudicem super se habeat formidet. Si quis nimis tenax. largitati inseruiat. et sic de similibus.

D Insuper aduertendum pro quadam regula generalique tenendum ut omnia ad quam uoluntas cum quodam impetu et uehementia sine preuia deliberatione inclinatur. quatenus appareant bona. habeantur suspecta/ quia communiter sunt motus sensualitatis et passionum quibus hostis antiquus sepe se immiscet. Iuxta quod scriptum est. Ab ea que dormit in sinu tuo te custodit scilicet sensualitate. ut ipsa non dominetur rationi tue/ tanquam mulier uiro. Si enim hanc potestatem tali mulieri dederis/ ipsa contraria erit et rebellis uiro suo. id est sensualitas rationi/ placeat uel displiceat tibi. Unde si non poteris eam sic subigere ut sit omnimode subdita uiro/ semper tamen ei resiste/ nec unquam ei cedas/ et sic huiusmodi rixa et pugna coram deo tibi reputetur pro uictoria. Siquidem non solum uicisse malum bonum est/ sed et pro uiribus malo restitisse. immo nonnunquam melius est diutius pugnam exercere/ quam cito preualere. Attendit namque prudentissimus et equissimus rex noster deus/ militum suorum uelle potius quam posse. Et sicut posse uincere scitum est. ita uincere uelle nostrum est. Et quatenus in utroque gratia dei necesse est concurrat/ in uelle tamen magis quam in posse liberum arbitrium hominis sibi locum uendicat/ unde iuxta ipsum militum suorum dominus certam eam ad remouendum pensat. Et dignam utique et iustum est ut qui longius et laboriosius certauit preminus copiosius percipiat. Non tamen est pugna opranda ne uideamur amare periculum/ sed cum uenerit est uiriliter agendum/ in nomine eius/ qui non patitur nos tentari ultra id quod possumus/ sed facit etiam com temptatione prouentum ut possimus sustinere. Cui et quotidie humiliter et fiducialiter idcirco supplicare debemus dicendo quod ipse docuit. Et ne nos inducas in temptationem. Areditur namque quod hec ipsa clausula breuis uerbis/ sed ampla uiribus in temptationibus irruentibus deuota mentereplicata/ non mediocriter sit efficacie/ de quo nullus est timo dubitabit nisi infidelis et is qui ignorat quis eius auctor sit.

Notent etiam scrupulosi quorum pusillanimitatem consolari intenderant/ quatenus non nunquam ad alia digredi uideamur. Notent inquam/ quod ualde eis expedit cum consilio suorum superiorum et aliorum uirorum suorum prudentium/ deum timentium/ contra suos scrupulos agere/ ut sic tandem assuescant eos non timere/ sicut edificatores assuesfacti ambulant secure et intrepide super tecta altissima/ ubi non sic practicati statim forent si huiusmodi attentarent in periculo uite. Intendant quoque pusillanimes scrupulosi quod inimicus humani generis/ cum impugnat hominem stercoreibus turpissimarum cogitationum/ ueluti in obfidione urbium uel castrorum fieri consueuit cum stercoreibus cloacarum/ aut cum terretrepentino strepitu quempiam/ uel horrorem immittit quasi inopinante putimiliter bombardorum tonitruo impugnatorem munitionum agere consueuerunt. et quatenus admodum ioculatores et trifatores pueris horrorem inusitatis suis gestibus incutere nouerunt. Intendant inquam/ quod talia non curent/ neque multum cum his litigent/ sed potius irrideant dicentes/ cum illo patre in uita patrum in talibus experto. Immundicia tua super te demon. dominus mihi adiutor. non te timebo. Quia enim immundus spiritus es/ immundicia opus tuum est. Item terrores tuos non timeo quia es uir qui uenturus est iudicare uiuos et mortuos et seculum per ignem defensores habeo.

Pusillanimes scrupulosi similiter sciant quod si confessiones sue magis se inquietant quam tranquillarent/ dummodo tamen firmum et fixum iudicium de mortali peccato in se non habeant/ quod et hoc sepius cognoscere possent/ quia si in similibus casibus eos mouentibus ab

et s

De tentationibus

alij requirerentur / dicerent casus tales minime peccata mortalia / tunc cessanduz cum superiorum et peritorum concilio foret a frequentatione confessionum et fiducialiter nihilominus celebrandum / atque humiliter dicendum Domine non in iustificationibus meis prosterno preces meas ante faciem tuam / quia nulle sunt / et scio quod si millesies confiterer / et districte discutere volueris me / non ero mundus in conspectu tuo. **Sola** namque domine misericordia tua mundabit me. **Ideo**que in multitudine misericordie tue / troibo ad altare sanctum tuum in timore tuo timens quod te plus offenderem si dimitterem quam si accessero / eo quod tu in memoriam tuam ita fieri iussisti / et ego multis debitor sum pro quibus orare teneor. **Nulli** debet esse dubium / quin talis humiliatio plus accepta sit deo quam nonnullorum vana presumptio / qui post confessionem suam et qualia cumque exercitia se dignos et bene mundos reputant / quasi intrepide ad illa terrificam diuina misteria accedentes. **Secundum** autem est ubi haberetur fixa et quasi certa conscientia de peccato mortali. **Illud** enim est confitendum. non sic de veniali quod de necessitate nunquam cadit sub obligatione confitendum sacramentaliter in specie / quam quandoque perutile sit. **Sed** sufficit confessio generalis. **Nam** venialia per diuersa delentur / vti confessione generali. oratione dominica. tuncione preces et orationis etc. **In** nonnullis etiam est tamartha conscientia vti quanto magis eam scobare per confessionem conantur / tanto amplius quasi inde fedantur / propter plura nouiter exfricatione pullulantia / que tamen frequenter modice aut nulle sunt reputationis. conscientia talis non firmatur melius quam dimittendo eam in pace et quiete. et quod solum imbre lachrymarum irrigetur / et sic fecundata celestis dono gratie solidetur. **Veniale** autem peccatum communiter est omne illud quod factum est absque rationis deliberatione quodcumque sit illud / etiam si sit odium vel ira contra deum / aut horribilis blasphemia. **Vel** veniale peccatum est / quando actus talis est / qui non tollit debitam subiectionem hominis ad deum atque eius amicitiam seu dilectionem / nec perimit debitum fraternitatis vinculum ad proximum. **Iuxta** simile in legibus secularibus et politicis / ubi quedam peccata morte puniuntur

et quedam non. Quis sint contra precepta et statuta / quia non tollunt debitam subiectionem ad principem ac ad ciuitatem et proximum. **Ex** quo elici potest / quod non omne quod est factum contra preceptum / aut votum / aut iuramentum. aut etiam contra dei interdictum / est peccatum mortale / quia in quolibet horum stat peccari posse per surreptionem quandam / et absque precepto rationis sensu / qui sensus nunquam est in primis motibus / nisi post deliberationem habitam vere vel interpretatiue / que deliberatio in aliquibus citius / in aliquibus tardius fieri habet / quod signanter addimus propter habitatos in bono vel malo. quia in talibus habitus est quasi similis deliberationi. **Sicut** dicit Aristoteles. quod ars perfecta non deliberat. patet hoc in scriptoribus et cybarisantibus. **Sunt** etiam quedam circa queratio magis debet esse puigil quam in alijs / quod nisi fecerit interpretatur consentire. **Notent** quoque pusillanimes scrupulosi / quod non semper tenemur agere meliora et meliori modo quo possumus / maxime sub obligatione peccati mortalis. quonia deus omnipotens quis hoc possit a nobis licite exigere. quia ipse dominus et nos serui eius. non tamen sic agere voluit. sed contentus est / vti certa que dedit precepta seruemus / quod si fecerimus sufficit sibi et manebimus in eius dilectione et gratia. **Beati** nihilominus qui ita esuriunt et sitiunt iustitiam. in obsequendo tanto et tam dulci bonoque domino / vti possentenus aliquid superrogare domini sui preceptis contendant. **Beatus** quoque qui semper est pauidus / timens minus debito fecisse / dummodo tamen obseruet semper. ne quid nimis. et ne sit iustus nimium. et demum ne deum nimis emungit sanguinem eliciat. **Itaque** pusillanimes confortamini et nolite timere. **Confidite** pusillus grex / quia complacuit patri vestro celesti dare vobis regnum in secula seculorum Amen.

Finit.

Tractatus eiusdem

de diuersis diaboli tentationibus et gallico in latinum versus / ad preces venerabilis patris domini Nicolai de Huremberga

Apostolus dicitur in iacobus...
Dicitur in iacobus...
Item dicitur...
Omnis tentatio...
Non est tentatio...
Quia tentatio...
Sicut dicitur...
Tentatio diaboli...
Vnde dicitur...
Unde dicitur...
Xponitur...
Ynde dicitur...
Znde dicitur...